

Kā mainījušās ligzdojošo putnu populācijas pēdējos 10 gados?

AINĀRS
AUNIŅŠ

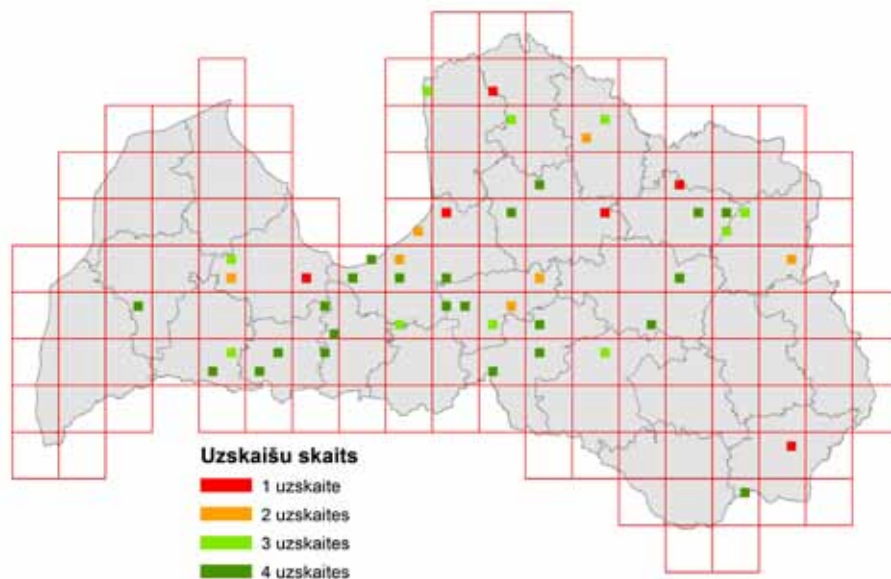
Jebkuras monitoringa programmas, īpaši sabiedriskā monitoringa programmas, sākums ir grūts. Gan pārliecinot cilvēkus iesaistīties jaunā pasākumā, kuram turklāt, atšķirībā no atlanta, pat beigas netiek solītas, gan mēģinot interpretēt pirmo uzskaišu gadu rezultātus.

Arī Latvijas ligzdojošo putnu uzskaišu programmas sākumā bija grūti novērtēt, ko nozīmē novērotās putnu skaita svārstības – kā uz tām reaģēt? Vai novērotais skaita kritums liecina par nopietniem draudiem sugai? Bet varbūt tās ir tikai normas ligzdojošo pāru skaita svārstības, ko izraisījušas kādas pārmaiņas sugai nepieciešamo resursu pieejamībā pie mums vai tās ziemošanas vietās, un jau nākamgad tās skaits atgriezīsies iepriekšējā līmenī. Galvenās grūtības rezultātu interpretācijā sagādāja zināšanu trūkums par sugas populācijas svārstību amplitūdu iepriekš. Piemēram, pēc pirmajām trim uzskaišu sezonām būtisks skaita samazinājums konstatēts trim sugām – mežirbei *Bonasa bonasia*, upes ļauķim *Locustella fluviatilis* un

ķivulim *Spinus spinus* (Auniņš, Mārdega 2009). Turpmākie uzskaišu gadi parādījuši, ka visi trīs gadījumi bijuši ļoti atšķirīgi. Jau dažus gadus vēlāk ne ķivulis, ne upes ļauķis nebija starp sugām, kam ligzdojošo putnu uzskaišu rezultāti rādītu skaita samazināšanos (Auniņš 2012), kamēr mežirbes skaits tikai turpinājis samazināties (2. attēls). Upes ļauķi no abām pārējām sugām gan atšķiratas, ka par tā skaita pārmaiņām bija zināms vairāk – šīs sugas populācijas pārmaiņas reģistrētas lauku putnu monitoringa programmā (1995–2006). No tās bija zināms, ka upes ļauķa pāru skaits būtiski samazinājies jau iepriekšējā periodā. Lai arī ligzdojošo putnu uzskaišu laikā šīs sugas populācijas pārmaiņas vairs

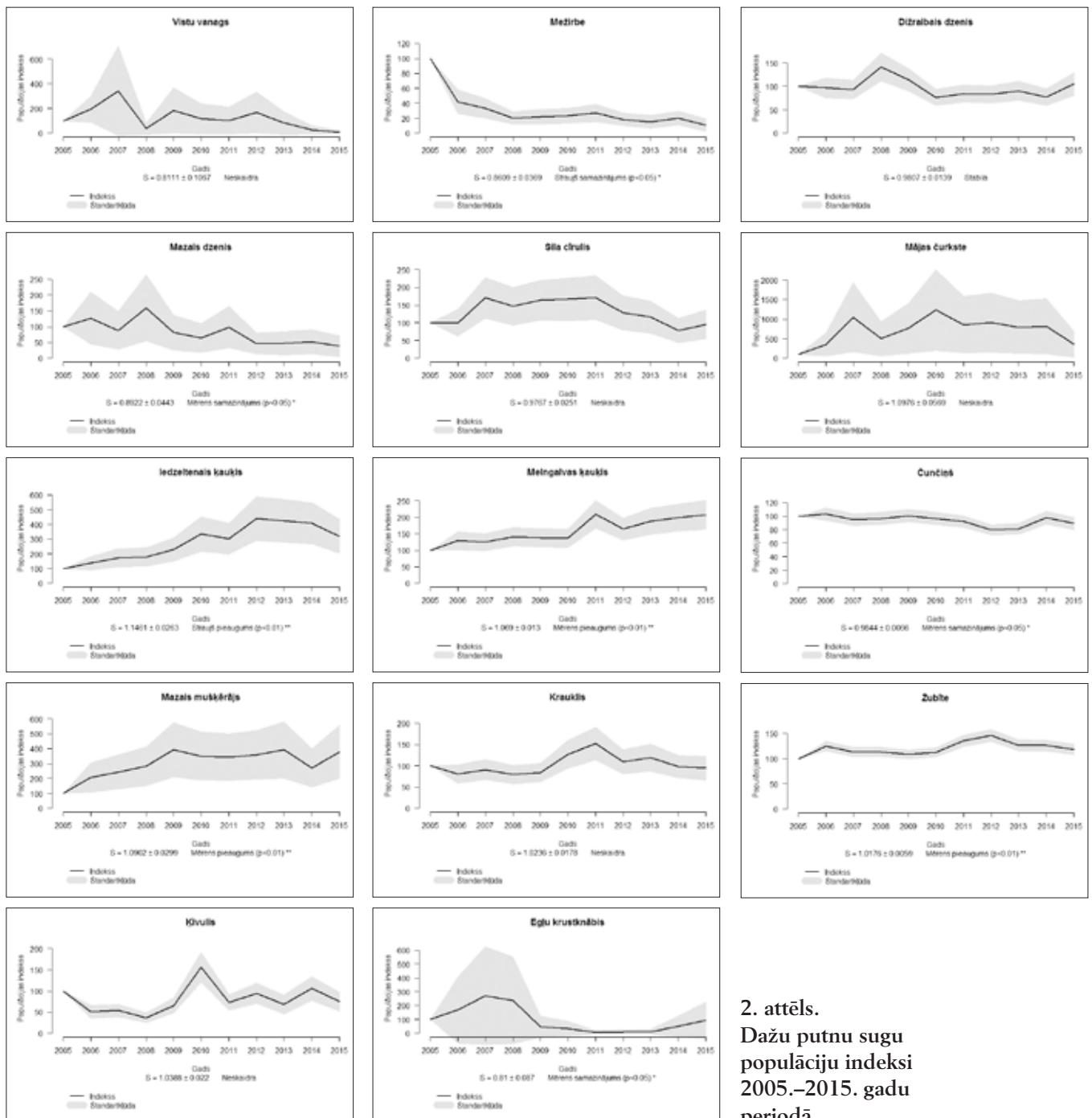
neveido lejup slidošu tendenci, skaita svārstības notiek daudz mazākai populācijai nekā 20. gs. 90. gados (3. attēls).

Šobrīd, kad uzskaišu rezultāti aptver jau 10 gadu ilgu laika nogriezni (2005–2015), datu interpretācija ir vieglāka un ar mazāku “eksperta viedokļa” piedevu. Šajā laikā daļai sugu mēs varam vērot stabili augošas vai dilstošas tendences, citām tendence ir vairāk vai mazāk stabila un populācijas svārstās plašākā vai šaurākā amplitūdā ap sākumpunktu. To, ar cik lielu pārliecību varam runāt par populāciju pārmaiņu trajektoriju, savukārt nosaka populācijas indeksu kļūdas intervālu (pelēko zonu ap indeksa līniju

1. attēls. Ligzdojošo putnu monitoringa uzskaišu maršruti 2015. gadā.

PALDIES visiem programmas dalībniekiem! 2015. gada uzskaišu sezonā tās veikuši (izcelti visu 4 uzskaišu veicēji) **Ainārs Auniņš, Margarita Baltā, Aija Bensone, Daiga Brakmane, Agnis Bušs, Andra Čaupale, Andris Dekants, Inga Freiberga, Imants Jakovļevs, Māris Jaunzemis, Elvijs Kantāns, Oskars Keihs, Viesturs Ķerus, Jānis Ķuze, Sandis Laime, Edgars Lediņš, Andis Liepa, Valdis Lukjanovs, Sintija Martinsone, Ieva Mārdega, Aivars Meinards, Irsa Mukāne, Renāte Ondzule, Gunārs Pētersons, Mārtiņš Platacis, Ainis Platais, Jānis Priednieks, Jānis Reihmanis, Elīze Spridzāne, Antra Stīpniece, Ģirts Strazdiņš, Māris Strazds, Marina Šilina, Mārcis Tirums, Ilze Vilšķerste, Viesturs Vintulis, Juris Vīgulis un Ģirts Zembergs.** Uzskaites veiktas 46 uzskaišu maršrutos. No tiem četras pilnas uzskaites veiktas 23 maršrutos, bet trīs uzskaites vēl deviņos maršrutos. Maršrutu ģeogrāfiskā izplatība joprojām ir nevienmērīga, tomēr piecē divu aktīvu uzskaišu maršrutu parādīšanās Krāslavas rajonā (1. attēls).

2. attēls.
Dažu putnu sugu populāciju indeksi 2005.–2015. gadu periodā.

grafikos 2. un 3. attēlā) platums. Jo šis intervāls šaurāks, jo lielāka pārliecība par pārmaiņu tendences vērtējumu. Sugām, kam šie intervāli ir šauri (piemēram, čunčiņam *Phylloscopus collybita* vai žubītei *Fringilla coelebs*), mēs droši varam klasificēt kā dilstošas vai augošas tendences arī pavisam nelielām indeksa pārmaiņām. Sugām, kam indeksu kļūdas intervāli ir ļoti plaši, pat ar lielu indeksa kritumu vai kāpumu (kā, piemēram, attiecīgi trīspirkstu dzenim *Picoides tridactylus* un vidējam dzenim *Dendroco-*

pos medius; 1. tabula), nepietiek, lai to varētu uzskatīt par būtisku. Šo kļūdas intervālu platums atkarīgs gan no sugas sastopamības biežuma (t.i., cik maršrutos suga regulāri tiek konstatēta), gan no ikgadējo skaita svārstību virziena un amplitūdas atšķirības starp maršrutiem. Jo suga biežāk uzskaitēs reģistrēta un jo tās skaita svārstības ir līdzīgākas dažādos maršrutos, jo mazāka statistiskā kļūda. Labākais veids, kā iegūt ticamākus putnu skaita izmaiņu vērtējumus, ir palielināt aktīvo maršrutu skaitu.

Šajos 10 gados populācijas ir būtiski samazinājušās sešām sugām – peļu klijānam *Buteo buteo*, mežirbei, parastajai ūbelei *Streptopelia turtur*, mazajam dzenim *Dendrocopos minor*, čunčiņam *Phylloscopus collybita* un egļu krustknābim *Loxia curvirostra* (2. attēls). 11 sugām populācijas šajā laika posmā var uzskatīt par stabilām. Daudz vairāk ir sugu, kurām reģistrēts ligzdojošo pāru skaita pieaugums, – 33. Grūti vērtēt, cik lielai daļai šo sugu konstatētais skaita pieaugums ir reāls – vismaz trešajai daļai šo sugu pieaugums noticis tieši

pirmajos uzskaišu gados, bet pēc tam indekss ir stabilizējies. Neticami liekas arī, ka, piemēram, iedzeltenais ķauķis *Hippolais icterina* vai mazais mušķērājs *Ficedula parva* varētu dažu gadu laikā četrkārsot savas populācijas. Tādēļ ir pamats domāt, ka skaita pieaugums uzskaišu sākumperiodā var būt saistīts ar uzskaišu veicēju pieredzes palielināšanos – spēju putnu korī izšķirt balsis, kas it kā sen jau bijušas pazīstamas, bet auss uz tām vēl nebija “piešāvusies”, vai pazīt tālāk dziedošus putnus, kā arī trenējot balsu pazišanu grūtāk atšķiramajām sugu grupām, piemēram, ķauķiem. Pārējām 47 sugām, kam indeksi rēķināti, pārmaiņu tendences ir neskaidras (t.i., to kļūdas intervāli ir pārāk plaši statistiski pamatotu vērtējumu izdarīšanai). Populāciju stāvokli 2015. gadā visām analizētajām sugām, salīdzinot ar 2005. un daļai sugu arī ar 1995. gadu, var aplūkot 1. tabulā.

Līdzīgi kā uzsvērts jau iepriekšējā ziņojumā (Auniņš 2015), visām sugām, kam populācijas samazinās, ir saistība ar mežu. Arī peļu klijānam, kurš pārsvarā barojas lauksaimniecības zemēs, ligzda tomēr atrodas mežā. No šīm sešām sugām satraucošākais stāvoklis ir mežirbei, kam populācija arvien turpina samazināties un 2015. gadā konstatēts jauns indeksa minimums – nepilni 11% no stāvokļa 2005. gadā. Labā ziņa ir tā, ka valsts iestādes beidzot ir uzklauzījušas Ligzdojošo putnu uzskaišu programmas ikgadējos ziņojumos īpaši izcelto aicinājumu nopietni pievērsties šīs sugas aizsardzībai un beidzot Māra Strazda vadībā top šīs sugas aizsardzības pasākumu plāns. Lai arī plāns pats par sevi neatrisina problēmu, tas tomēr ir būtisks solis vajadzīgajā virzienā.

Jau trešo gadu pēc kārtas starp sugām ar būtisku skaita samazinājuma tendenci ir mazais dzenis. Būtiskākais kritums konstatēts starp 2009. un 2010. gadu, tomēr tā populācija turpina samazināties, un pērn bija atlikuši tikai 38% no populācijas

1. tabula. Populācijas lieluma pārmaiņas 101 putnu sugai: salīdzinot ar 2005. gadu, salīdzinot ar 1995. gadu, vidējā ikgadējā pārmaiņu tendence (laika periodiem 2005–2015 un 1995–2015) un uzskaišu maršrutu skaits, kuros suga konstatēta kā ligzdotāja. Ar krāsām izceltas tās sugas, kurām tendence vismaz vienā no periodiem ir statistiski ticama: sugas, kurām ligzdojošo pāru skaits pieaug, ir zilas, kurām samazinās – sarkanas, bet kurām stabils – zaļas. Treknrakstā izceltas sugas, kurām pārmaiņas uzskatāmas par straujām.

Latviski	Latīniski	Pārmaiņa pret 2005. g. (%)*	Pārmaiņa pret 1995. g. (%)	Vidējā ikgadējā tendence (%)	LLPU maršrutu skaits
Baltais stārķis	<i>Ciconia ciconia</i>	18,77	19,94	3,13/0,75	53
Meža pile	<i>Anas platyrhynchos</i>	57,11		4,89	58
Gaigala	<i>Bucephala clangula</i>	188,66		23,11	18
Lielā gaura	<i>Mergus merganser</i>	348,85		18,32	12
Niedru lija	<i>Circus aeruginosus</i>	2,47		3,33	29
Vistu vanags	<i>Accipiter gentilis</i>	-92,81		-18,89	17
Zvirbulvanags	<i>Accipiter nisus</i>	-50,33		0,37	31
Peļu klijāns	<i>Buteo buteo</i>	-54,42	-71,18	-5,67/-4,65	60
Mežirbe	<i>Bonasa bonasia</i>	-89,11		-13,91	35
Rubenis	<i>Tetrao tetrix</i>	-46,00		-1,19	24
Paipala	<i>Coturnix coturnix</i>	1781,81	3130,77	10,28/9,64	16
Grieze	<i>Crex crex</i>	15,15	41,10	2,58/-0,95	52
Dzērve	<i>Grus grus</i>	49,42		4,82	61
Ķīvīte	<i>Vanellus vanellus</i>	-28,86	18,90	-0,82/1,07	55
Mērkaziņa	<i>Gallinago gallinago</i>	11,17		2,30	47
Sloka	<i>Scolopax rusticola</i>	124,70		3,91	28
Meža tilbite	<i>Tringa ochropus</i>	-17,91		-0,91	48
Mājas balodis	<i>Columba livia domestica</i>	934,14		16,12	26
Meža balodis	<i>Columba oenas</i>	96,45		2,21	27
Lauku balodis	<i>Columba palumbus</i>	52,45	62,99	2,87/2,12	76
Parastā ūbele	<i>Streptopelia turtur</i>	-37,23	-6,30	-7,42/-2,44	17
Dzeguze	<i>Cuculus canorus</i>	14,95		1,50	74
Svīre	<i>Apus apus</i>	143,04		9,39	30
Titiņš	<i>Jynx torquilla</i>	171,12		9,46	48
Pelēkā dzilna	<i>Picus canus</i>	71,90		3,31	37
Melnā dzilna	<i>Dryocopus martius</i>	-5,55		-3,38	54
Dižraibais dzenis	<i>Dendrocopos major</i>	5,03		-1,93	69
Vidējais dzenis	<i>Dendrocopos medius</i>	643,62		16,69	23
Baltmugurdzenis	<i>Dendrocopos leucotos</i>	102,79		2,91	33
Mazais dzenis	<i>Dendrocopos minor</i>	-62,00		-10,78	38
Trispirkstu dzenis	<i>Picoides tridactylus</i>	-51,75		-2,63	12
Sila cīrulis	<i>Lullula arborea</i>	-4,71		-2,33	44
Lauku cīrulis	<i>Alauda arvensis</i>	6,51	-0,15	-0,56/-0,93	67
Bezdelīga	<i>Hirundo rustica</i>	95,12	257,03	7,55/6,17	64
Mājas čurkste	<i>Delichon urbica</i>	256,23		9,76	33
Koku čipste	<i>Anthus trivialis</i>	5,92		-1,36	72
Pļavu čipste	<i>Anthus pratensis</i>	49,67	-36,11	-0,25/-2,50	48
Dzeltenā cielava	<i>Motacilla flava</i>	23,44*	-81,02	3,33/-11,98	13
Baltā cielava	<i>Motacilla alba</i>	32,82	-29,69	1,41/-0,31	65
Paceplītis	<i>Troglodytes troglodytes</i>	129,43		5,19	73
Pelkājīte	<i>Prunella modularis</i>	15,57		2,20	63
Sarkanriklīte	<i>Eritacus rubecula</i>	53,60		2,31	75
Lakstīgala	<i>Luscinia luscinia</i>	23,36	126,37	1,60/3,12	65
Melnais erickiņš	<i>Phoenicurus ochruros</i>	853,71		13,82	22
Erckiņš	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	84,88		5,40	37
Lukstu čakstīte	<i>Saxicola rubetra</i>	-3,17	33,43	-1,65/0,93	64
Akmeņčakstīte	<i>Oenanthe oenanthe</i>	53,03		3,28	28
Melnais mežastrazds	<i>Turdus merula</i>	27,08		2,85	75

Latviski	Latīniski	Pārmaiņa pret 2005. g. (%)*	Pārmaiņa pret 1995. g. (%)	Vidējā ikgadējā tendence (%)	LLPU maršrutu skaits
Pelēkais strazds	<i>Turdus pilaris</i>	141,93	116,66	8,47/6,62	53
Dziedātājstrazds	<i>Turdus philomelos</i>	26,48		2,28	73
Plukšķis	<i>Turdus iliacus</i>	-41,57		-2,96	51
Sila strazds	<i>Turdus viscivorus</i>	101,49		6,93	44
Kārķu ķauķis	<i>Locustella naevia</i>	71,21	467,57	2,72/6,79	44
Upes ķauķis	<i>Locustella fluviatilis</i>	-4,57	-24,09	1,21/-4,60	40
Niedru strazds	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	622,62		0,84	16
Ceru ķauķis	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	-52,61	-49,88	-4,29/-2,06	36
Purva ķauķis	<i>Acrocephalus palustris</i>	168,27	165,37	9,33/4,62	48
Iedzeltenais ķauķis	<i>Hippolais icterina</i>	219,92		14,61	59
Svītrainsis ķauķis	<i>Sylvia nisoria</i>	1251,26		16,16	14
Gaišais ķauķis	<i>Sylvia curruca</i>	70,67		4,35	57
Brūnspārnu ķauķis	<i>Sylvia communis</i>	84,35	203,81	3,95/4,40	69
Dārza ķauķis	<i>Sylvia borin</i>	69,76	110,28	5,13/1,85	60
Melngalvas ķauķis	<i>Sylvia atricapilla</i>	107,86	329,92	6,90/6,69	63
Svirlītis	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	12,90		1,56	73
Čuncīņš	<i>Phylloscopus collybita</i>	-10,76		-1,56	74
Vītītis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	-3,43		-1,67	71
Zeltgalvītis	<i>Regulus regulus</i>	32,21		2,32	55
Pelēkais mušķērājs	<i>Muscicapa striata</i>	19,30		6,17	47
Mazais mušķērājs	<i>Ficedula parva</i>	278,33		9,02	39
Melnais mušķērājs	<i>Ficedula hypoleuca</i>	48,00		5,05	65
Garastīte	<i>Aegithalos caudatus</i>	-14,94		-1,14	25
Purva zilīte	<i>Parus palustris</i>	-27,84		-5,66	45
Pelēkā zilīte	<i>Parus montanus</i>	-5,20		1,73	58
Cekulzilīte	<i>Parus cristatus</i>	33,18		0,50	42
Meža zilīte	<i>Parus ater</i>	56,08		1,31	37
Zilzilīte	<i>Parus caeruleus</i>	257,70		9,48	63
Lielā zilīte	<i>Parus major</i>	80,20		3,86	73
Dzilnītis	<i>Sitta europaea</i>	39,82		2,89	65
Mizložņa	<i>Certhia familiaris</i>	-16,52		-0,81	53
Vālodze	<i>Oriolus oriolus</i>	76,13		4,39	61
Brūnā čakste	<i>Lanius collurio</i>	62,31	76,37	2,28/-1,44	54
Silis	<i>Garrulus glandarius</i>	38,15		3,20	68
Žagata	<i>Pica pica</i>	92,00	63,98	4,68/9,89	49
Riekstrozis	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	-5,93		-3,83	19
Kovārnis	<i>Corvus monedula</i>	228,98		13,77	17
Vārna	<i>Corvus corone cornix</i>	136,15	192,65	5,76/6,24	67
Krauklis	<i>Corvus corax</i>	-5,75		2,36	68
Mājas strazds	<i>Sturnus vulgaris</i>	74,48	80,42	4,28/3,90	66
Mājas zvirbulis	<i>Passer domesticus</i>	130,80		7,02	26
Lauku zvirbulis	<i>Passer montanus</i>	56,85	77,70	4,21/8,08	37
Žubīte	<i>Fringilla coelebs</i>	18,39		1,76	76
Zaļžubīte	<i>Carduelis chloris</i>	255,19	210,63	12,03/6,38	54
Dadzītis	<i>Carduelis carduelis</i>	213,50	-22,29	7,09/-1,85	37
Ķivulis	<i>Carduelis spinus</i>	-25,05		3,88	46
Kaņepītis	<i>Carduelis cannabina</i>	562,69	-3,90	7,66/-0,52	27
Egļu krustknābis	<i>Loxia curvirostra</i>	-4,76		-19,00	18
Mazais svilpis	<i>Carpodacus erythrinus</i>	30,36	-17,88	-1,33/-3,14	66
Svilpis	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	13,18		3,11	51
Dīzknābis	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	255,77		14,94	43
Dzeltenā stērste	<i>Emberiza citrinella</i>	47,32	45,31	2,44/2,54	68
Niedru stērste	<i>Emberiza schoeniclus</i>	56,36	33,33	3,05/3,02	29

* Dzeltenajai cielvai skaita pārmaiņa dota pret 2006. gadu.

uzskaišu sākuma gadā. Iepriekšējā ziņojumā (Auniņš 2015) starp sugām ar skaita samazinājuma tendenci bija trīs dzeņu sugas – vēl arī melnā dzilna *Dryocopus martius* un dižraibais dzenis *Dendrocopos major*. Abām šīm sugām pērn populācija atkal pieaugusi, un to skaita pārmaiņu tendences attiecīgi vērtējamas kā neskaidra un stabila.

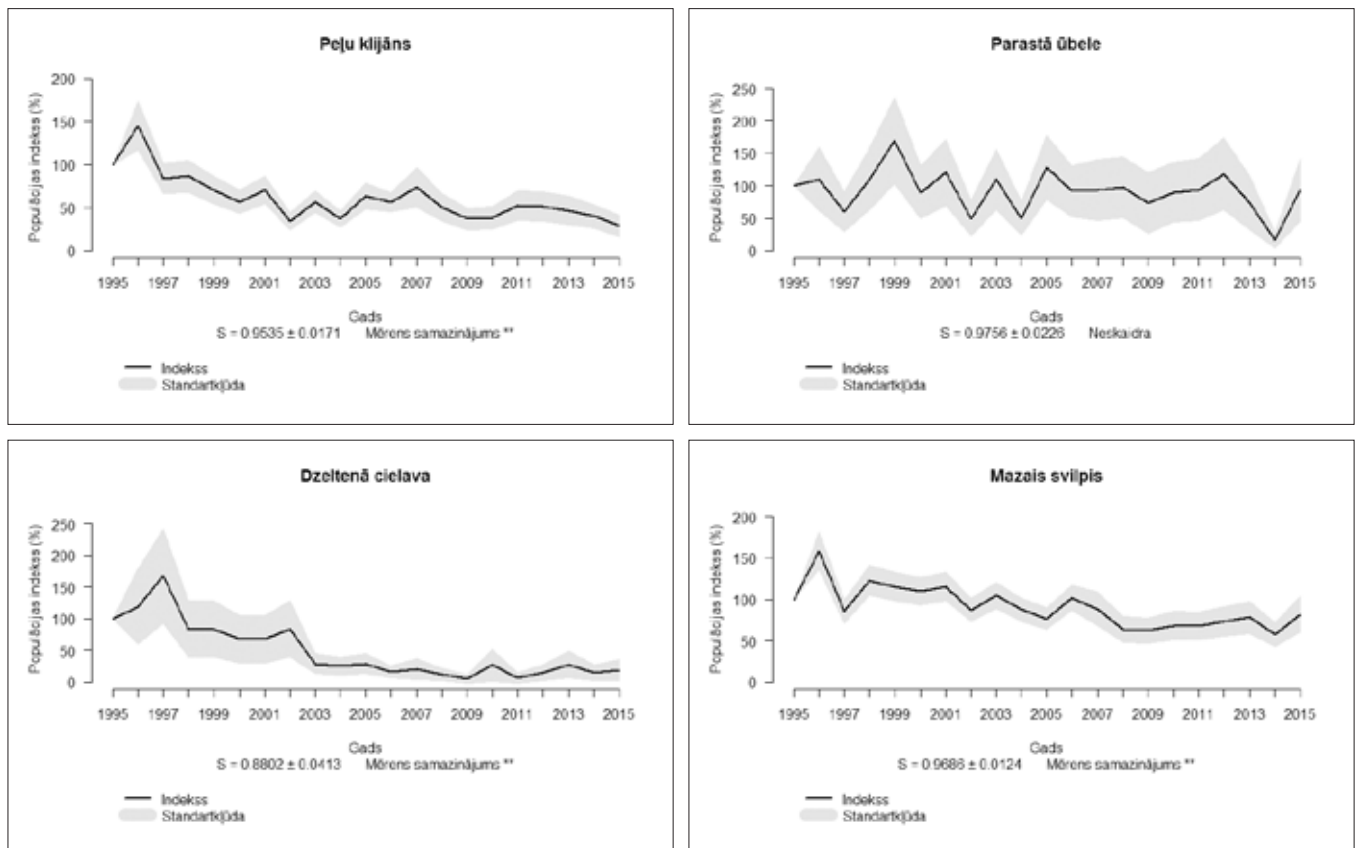
Lai arī parastās ūbeles un egļu krustknābja populācijas tendences arvien kopumā saglabājas negatīvas, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, tās pērn atkal pieauga. Čuncīņa populācija pērn piedzīvojusi skaita kritumu, tomēr tā joprojām iekļaujas skaita svārstību amplitūdā, kāds bijis vērojams iepriekšējos uzskaišu gados. No iepriekš ziņotajām sugām ar skaita samazinājuma tendenci pēc populācijas pieauguma pērn pie sugām ar stabilu skaita vērtējuma tendenci atgriezies koku čipste *Anthus trivialis* un vītītis *Phylloscopus trochilus*, bet purva zilītes *Parus palustris* pārmaiņu tendence ir neskaidra.

Uzmanība pievēršama arī sugām, kurām populācijas samazināšanās vērojama tieši pēdējos gados. Pēdējos piecos gados būtiska skaita samazināšanās notiek vistu vanagam *Accipiter gentilis*, parastajai ūbelei, sila cīrulim *Lullula arborea*, mājas čurkstei *Delichon urbicum*, krauklim *Corvus corax* un ķivulim. Informācija par šo sugu populāciju pārmaiņām pirms šā perioda palīdz vērtēt notiekošo pārmaiņu nopietnību. Krauklim un ķivulim skaita samazināšanās notiek pēc skaita pieauguma, kas savu maksimumu sasniedza attiecīgi 2011. un 2010. gadā. Lai arī to populācijas pērn bija mazākas nekā uzskaites uzsākot, kopējais desmitgades skaita samazinājums ir neliels. Mājas čurkstes skaits visā uzskaišu periodā ir svārstījies plašā amplitūdā, un tās populācijas indeksi ne tik daudz atspoguļo sugas populācijas pārmaiņas pa gadiem, cik novērošanas apstākļus otrās un trešās uzskaites laikā, jo sugas aktivitāti ļoti ietekmē laika apstākļi. Arī tās populācijas indekss pērn bija lielāks, nekā uzskaites uzsākot.

Peļu klijānam *Buteo buteo* skaita samazināšanās tendence ilgst jau 20 gadus.

Foto: A. Auniņš

3. attēls. Dažu putnu sugu populāciju indeksi 1995.–2014. gadu periodā.

Sila cīruļa populācija pirmajos divos uzskaišu gados strauji pieauga (novērotāju pieredzes pieauguma efekts?), tad nostabilizējās, bet pēc 2011. gada sākās tās samazināšanās. Lai arī vēl arvien šīs sugas populācija daudz neatpaliek no uzskaišu sākuma gadā konstatētās, tomēr jāturpina sekot līdzīgi turpmākajām pārmaiņām. Ja samazināšanās turpināsies arī šogad, būs jāmeklē skaita samazinājuma iemesli un jādomā par pasākumiem tās lejupslīdes apturēšanai.

Vienīgā no sugām ar īstermiņa skaita samazināšanās tendenci, kas jau šobrīd raisa nopietnas bažas, ir vistu vanags. Pēc 2009. gada sugas populācija ir konstanti samazinājusies. Pērn tās indekss sasniedza savu minimumu – apmēram 7% no stāvokļa 2005. gadā. Suga uzskaitēs tiek reģistrēta samērā reti, tādēļ tās aprēķinātie populācijas indeksi ir ar ļoti lieliem statistiskās kļūdas diapazoniem. Šo lielo standartkļūdu un kraso skaita svārstību pirmajos

uzskaišu gados dēļ, neraugoties uz novērojumu skaita dramatisko samazināšanos uzskaišu maršrutos, suga neparādās kā dilstoša visā uzskaišu periodā kopumā. Vēl pirms diviem gadiem nevarēja apgalvot, ka tās indekss izgājis no iepriekšējos gados novērotā skaita svārstību diapazona. Šobrīd šim apgalvojumam ir pamats, turklāt tieši pēdējo divu gadu indeksi ir zemākie visā uzskaišu periodā. Jau šajā ligzdošanas sezonā nepieciešams meklēt atbildi uz jautājumiem,

Lai gan ķivulu *Carduelis spinus* skaits pēdējos piecus gadus samazinās, sugai iepriekš bija vērojams skaits pieaugums un tās populācijas kopējais samazinājums, salīdzinot ar uzskaišu sākuma gadu, ir neliels.

Foto: A. Auniņš

Dzelteno cielavu *Motacilla flava* skaits Latvijā ir dramatiski samazinājies. Nozīmīgākais skaita kritums bija vērojams no 1999. līdz 2009. gadam.

Foto: A. Auniņš

kas saistīti ar vistu vanaga populācijas samazināšanās iemesliem. Arī šī suga saistīta ar meža ekosistēmu, lai gan ievērojama tās populācijas daļa dzīvo apdzīvotās vietās. Tāpēc būtu svarīgi saprast, vai skaita samazināšanās vērojama abās ekosistēmas vai tikai vienā no tām.

No 35 lauku putnu sugām, par kurām pieejama skaita pārmaiņu informācija, pēdējos 20 gados tikai četras ir ar skaita samazinājuma

tendenci – peļu klijāns, dzeltenā cielava *Motacilla flava*, upes ķauķis un mazais svilpis *Erythrina erythrina* (3. attēls). Šīs sugas šādā statusā ziņotas jau vairākus iepriekšējos gadus (Auniņš 2015, 2013, 2012).

Katram, kurš pazīst putnus, ir iespēja iesaistīties ligzdojošo putnu uzskaitēs.

Arī tie, kas kādu iemeslu dēļ ir pārtraukuši savu dalību programmā,

tiek aicināti atgriezties, turpinot skaitīt jau iepriekšējo uzskaišu maršrutu vai, ja nepieciešams, sākot to darīt jaunā maršrutā. Tādēļ aicinu visus interesentus pieteikties, rakstot Ievai Mārdegai (ieva@lob.lv) vai Aināram Auniņam (ainars.aunins@lu.lv) vai sūtīt pieteikumu uz LOB biroju. Pieteikties dalībai uzskaitēs varēs arī klātienē LOB kopsapulcē.

Autora adrese:
ainars.aunins@lu.lv

Literatūra

- Auniņš A. 2012. Latvijas parasto putnu skaita pārmaiņas: 2005.–2011. *Putni dabā* 2012/1–2: 17–23.
- Auniņš A. 2013. Latvijas parasto putnu skaita pārmaiņas pēdējos septiņos gados. *Putni dabā* 2013/1: 10–13.
- Auniņš A. 2015. Latvijas ligzdojošo putnu uzskaites: parasto putnu skaita pārmaiņas 2005–2014. *Putni dabā* 2015/1: 8–15.
- Auniņš A., Mārdega I. 2009. Ligzdojošo dienas putnu uzskaišu rezultāti pēc ceturtās sezonas. *Putni dabā* 2009/1: 10–13.
- Gregory R., van Strien A. 2010. Wild bird indicators: using composite population trends of birds as measures of environmental health. *Ornithol. Sci.* 9: 3–22.
- Sanderson F.J., Donald P.F., Pain D.J., Burfield I.J., van Bommel F.P.J. 2006. Long-term population declines in Afro-Palearctic migrant birds. *Biol. Conserv.* 131: 93–105. doi:10.1016/j.biocon.2006.02.008

Summary

How have the nesting bird populations changed over the last 10 years? /Ainārs Auniņš/

The Latvian breeding bird monitoring programme now describes a 10 year long time period. Out of the 101 analyzed species, a statistically significant decline during this period (2005–2015) has been observed for 6 species – Common Buzzard, Turtle Dove, Lesser Spotted Woodpecker, Chiffchaff and Common Crossbill. Populations have increased for 33 species, 11 are stable and the rest are uncertain. Possibly, the large number of species with increasing populations is a result of the growing skills of volunteer observers. Out of 35 analyzed farmland bird species with datasets for 20 years (1995–2015), 4 are declining (Common Buzzard, Yellow Wagtail, River Warbler and Scarlet Rosefinch), 14 increasing and 7 stable.

Dabas aizsardzības
pārvalde